

ОСОБЛИВОСТІ СПІЛКУВАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

А. Ф. Бабіна

Херсонський державний університет, allbabina111@gmail.com

Науковий керівник: доктор психологічних наук, професор О. Є. Блинова

Вступ. XXI століття – час підвищення рівня освіченості та матеріального стану членів нашого суспільства. З'являється та згодом набуває все більшої популярності Інтернет. Згодом Інтернет починають використовувати не лише для задоволення професійних потреб, а й для особистих. Це зумовило появу та стрімкий розвиток нового типу спілкування в сучасному суспільстві – соціальні мережі. Звернувшись до праць наукової спільноти, ми помітили, що вивченням питання особливостей спілкування в соціальних мережах займалися вчені зі всього світу. Наприклад, А. Войскунського, К. Янга та Д. Грінфілда цікавила мотивація спілкування в соціальних мережах та їх вплив на особистісні якості користувача. Українські вчені, зокрема, О. Белінська, Ю. Данько, Є. Акімова, Ю. Бабаєва, А. Жичкина, О. Філатова досліджували симптоми та причини Інтернет-залежності, розробляли профілактичні заходи щодо її попередження.

Проте, незважаючи на популярність проблеми, в сучасній літературі обмаль праць, присвячених висвітленню питання особливостей спілкування молоді в соціальних мережах. Тому це питання зберігає свою актуальність, адже соціальні мережі об'єднують мільйони юнаків, які спілкуються між собою.

Оскільки проблема є комплексною, то і досліджуватися вона повинна на різних рівнях із використанням різноманітних методів та методик. Під час дослідження ми використовували емпіричні методи (спостереження (просте), вимірювання, порівняння, експеримент). Також зверталися і до наступних методів та методик: аналіз, систематизація та узагальнення літературних джерел; аналіз поняттєво-термінологічної системи з метою теоретичного вивчення особливостей

спілкування юнаків у соціальних мережах; теоретичне узагальнення, синтез і аналіз з метою розкриття основних особливостей процесу соціалізації старшокласників та ролі соціальних мереж у цьому процесі; математико-статистичний метод та кореляційний аналіз.

Основне завдання, яке ми поставили перед собою під час написання даної статті – провести дослідження впливу соціальних мереж на особливості спілкування старшокласників.

Виклад основного матеріалу. Взагалі спілкування є однією з центральних проблем, через призму якої вчені мають змогу досліджувати питання сприймання й розуміння людьми одне одного, лідерства й керівництва, згуртованості і конфліктності, міжособистісних взаємин та ін. Тобто, спілкування – міжособистісна і міжгрупова взаємодія, основу якої становить пізнання одне одного й обмін певними результатами психічної діяльності (інформацію, думками, почуттями, оцінками тощо). Інакше кажучи, спілкування - це взаємодія двох або більше людей, спрямована на узгодження та об'єднання зусиль з метою налагодження взаємин і досягнення загального результату [1, с. 25].

Усі дослідники психології юнаків (старшокласників) так чи інакше сходяться у визнанні того, наскільки велике значення має у цьому віці спілкування, особливо з ровесниками. Стосунки з товаришами в цей період життя перебувають у центрі світоглядної прерогативи старшокласника. Наприклад, Л. Божович відмічає: «якщо в молодшому шкільному віці основою для об'єднання дітей найчастіше є спільна діяльність, то у старшому, навпаки, привабливість занять та інтереси в основному визначаються можливістю широкого спілкування з ровесниками» [4, с. 180].

Для індивідуума важливо не просто бути разом із ровесниками, а посідати серед них таке положення, що може задовольнити максимально його ті чи інші потреби. У психології старшокласників важливе місце відведене саме процесу спілкування з ровесниками, при чому, зазначимо, що даний тип спілкування

виконує функцію розширення світогляду осіб, що спілкуються. В цьому віці з'являється іще одна складова, характерна для даного періоду юнацької дружби – емоційна прив'язаність та інтимні взаємовідносини (симпатія, кохання, ревності тощо). Тому в процесі життєдіяльності старших школярів важливу роль, на думку вчених, відіграє їх спілкування з ровесниками.

Статистичні дані говорять, що в більшості випадків юнаків цікавить саме спілкування з однолітками. Наприклад, якщо звернутися до даних досліджень вчених І. Кона та В. Лосенкова, то можна помітити наступну закономірність – чим ближче між собою вік досліджуваних, тим більше спільних тем для спілкування є між ними. Мова статистики говорить, що проміжок між 75та 85% старшокласників обрало дружбу з ровесниками, 1-19% – зі старшими за себе і тільки 1-4% – з молодшими. Особливості юнацької дружби залежать також і від статі. Наприклад, у дівчат на 1,5-2 роки раніше, ніж у хлопців, виникає потреба в інтимній дружбі [4, с. 181].

Ще одним вектором спілкування старшокласника є дорослі, при чому основна умова для цього самого спілкування є довіра. Міцні взаємовідносини, засновані на довірі, характерні для такого стилю виховання, як демократичний (виховання самостійності, збереження індивідуальності особистості, утвердження певних норм соціальної відповідальності). Основними темами розмов, які характерні для спілкування юнаків та дорослих є: навчання, вибір майбутньої професії, міжособистісні стосунки, захоплення, норми моралі, минуле, теперішнє і майбутнє дитини, атмосфера у сім'ї тощо [4, с. 183].

Крім ровесників та дорослих, на особливості розвитку старшокласників в наш час значний вплив мають соціальні мережі (багатокористувацькі веб - сайти, зміст яких наповнюється самими учасниками мережі). С. Глущенко стверджує, що аналіз діяльності в Інтернет-мережі дозволяє відобразити її зміст у вигляді структури, яка включає в себе ряд взаємопов'язаних компонентів: комунікаційний, ціннісний, пізнавальний та поведінковий. Якщо говорити щодо

соціально-психологічних особливостей Інтернет-адикційної поведінки особистості, то при використанні соціальних мереж для спілкування у віртуальному просторі, відбувається вплив на наші комунікативні процеси. У процесі спілкування у соціальних мережах створюється особливий простір (віртуальна реальність) з характерним для нього видом спілкування, де виникають нові правила та закони [2, с. 25].

Для спілкування в соціальних мережах характерною є наявність так званого поведінкового компонента. Основною причиною стало те, що юнаки, використовуючи соціальні мережі, переносять в реальне життя деякі моделі поведінки, які властиві лише для віртуального світу. Старшокласники під час спілкування у соціальних мережах починають черпати чужі стереотипи та моделі поведінки, норми діяльності, формують свою соціальну ідентичність, власну самооцінку, що не завжди є адекватною. С. Глущенко виділяє наступні характерні особливості спілкування в соціальних мережах – анонімність, відсутність невербальної інформації, установка на бажані риси партнера, добровільність, прагнення до нетипової, ненормативної поведінки [2, с. 26].

В наш час існує дійсно чимала кількість соціальних мереж. Станом на грудень 2020 року, згідно даних сайту Statista.com найбільш популярною соціальною мережею серед юнаків в Україні був Facebook, яким регулярно користуються 44% учасників опитування. На другому місці опинився Instagram з часткою 18%. Також зауважимо, що 13% респондентів обрали пункт «Взагалі не користуюся соціальними мережами».

«Фонд розвитку Інтернет» під час своїх досліджень вивів так звану піраміду потреб, які юнаки задовольняють за допомогою соціальних мереж та Інтернету: потреба у самостійності; потреба у самореалізації та визнанні; потреба у пізнанні та визнанні; задоволення соціальної потреби у спілкуванні, у приналежності до групи за інтересами, в любові; потреба у володінні; пізнавальна потреба; у результаті використання соціальних мереж виникає відчуття повного контролю і

володіння ситуацією, що задовольняє потребу в безпеці – одну з базових у системі потреб людини [5, с. 19].

Р. Гнатюк у своїх дослідженнях поділяє всі аспекти користування соціальними мережами на позитивні та негативні. Серед позитивних виділимо наступні: заповнення недостачі комунікативних потреб, збільшення кола осіб, цікавих для спілкування, поява можливостей створення онлайн – груп та міні колективів за інтересами. Також у дослідженні автора говориться, що соціальні мережі сприяють розвитку комп'ютерної грамотності та дистанційного навчання й освіти в цілому. Позитивними факторами взаємодії сучасних старшокласників у соціальних мережах є відсутність перешкод для спілкування, отримання корисної, нової інформації, проведення дозвілля, ознайомлення з відео й аудіо новинками, допомога в навчанні, всебічний розвиток [3, с. 84].

До негативних аспектів автор відносить: залежність від соціальних мереж та Інтернету в цілому, негативний вплив на психофункціональний стан користувачів, незахищеність особистої інформації, не завжди достовірна інформація, відкритий доступ до негативної інформації (онлайн насилля, порнографія й ін.), фінансові витрати на соціальні мережі [3, с. 87].

Проаналізувавши існуючі статистичні дані на основі емпіричних методів ми дійшли висновку, що в середньому близько 53% старшокласників проводять в соціальних мережах 2-4 години щодня, 24% – менше 1 години, 17% – 5-7 годин, 6% – більше 7 годин. Основною метою для реєстрації в соціальних мережах 36% старшокласників обирають для себе цікавість та інтерес до чого нового, 27% – пораду друга, подруги, 21% – бажання завести нових друзів [5, с. 11].

У 2019 році компанія «Київстар» для батьків підлітків та старшокласників ініціює соціальне дослідження щодо Інтернет-безпеки в соціальних мережах їх дітей. Результати говорять, що 76% батьків не здогадуються чи не знають, які сайти відвідують їхні діти; 17% опитуваних дітей можуть надати будь-яку інформацію про себе та свою родину; 28% допускають можливість надсилання

власного фото незнайомцям; 22% іноді випадково потрапляють на сайти «для дорослих»; 14% дітей відправляли хоча б раз платні SMS для отримання бонусів в онлайн іграх або соціальних мережах, при цьому навіть не звертаючи увагу на вартість цих повідомлень; і тільки 18% батьків з відповідальністю відносяться до використання їхніми дітьми мережі Інтернет [5, с. 47].

Головна причина, яка спричинила такі цифри – низький рівень обізнаності у всіх тонкощах користування Інтернетом як юнаків, так і їх батьків. Саме тому, в перспективі подальших наукових розвідок означеної проблеми ми бачимо доцільність виведення рекомендацій батькам щодо профілактики Інтернет-залежності їх дітей, культури та гігієни правильного використання та спілкування в соціальних мережах для позитивного розвитку старшокласників.

Висновки. Таким чином, узагальнюючи аналіз, поданий у статті, відзначимо, що спілкування – важлива потреба старшокласника. Причому зміст, мета та функції спілкування з однолітками та дорослими різняться між собою.

Соціальні мережі в наш час є невід’ємною частиною процесу вторинної соціалізації, адже вони виграють конкуренцію у соціальних інститутів, які формують саме первинну соціалізацію. Спілкування старшокласників в соціальних мережах має свої власні автентичні особливості, не характерні для так званого «живого» спілкування. Разом із цим, важливо пам’ятати, що спілкуючись в Інтернеті, юнаки ризикують потрапити у онлайн-пастки. Соціальні мережі є одним із вагомих факторів соціалізації, але не єдиним, оскільки постійне перебування старшокласників в мережі Інтернет негативно позначається на процесі їх соціалізації через скорочення безпосередніх соціальних взаємодій з людьми, зміни у спілкуванні з друзями й близькими, розвиток депресивного стану.

Література:

1. Богдан М.С., Горецька О.В. Психологічні особливості спілкування залежних від соціальних мереж. *Психологія і соціологія: проблеми практичного застосування*. 2019. С. 25-29.

2. Глущенко С. Д. Соціально-психологічні особливості Інтернет-адикційної поведінки особистості. *Молодь: освіта, наука, духовність: тези доповідей. Частина I.* К.: Університет «Україна», 2018. С. 25–28 .
3. Гнатюк Р. Соціальні мережі: співвідношення позитиву і негативу? *Науковий огляд.* Випуск № 2, 18-25 січня 2019. С. 84 – 87.
4. Данько Ю. А. Проблеми на шляху спілкування у старшому шкільному віці. *Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки.* 2012. С. 179-184.
5. Іванов В.М., Литовченко І.В. *Діти в Інтернеті: сучасна статистика життя у віртуальному світі.* [посібник для батьків]. К: Видавництво ТОВ «Видавничий будинок «Аванпост-Прим», 2020. 54с.